

UO'K 37.091.3:004 + 94:37.091.3 + 004.738.5

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA TARIX TA'LIMINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISHDA ONLAYN PLATFORMALARNING SAMARADORLIGI

Boltayeva Mohichexra Jamshid qizi
Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston
Milliy universitetining Jizzax filiali dotsenti, PhD
bmoichexra@bk.ru

Annotatsiya Mazkur maqolada raqamli ta'lim muhiti sharoitida tarix ta'limini rivojlantirishda onlayn platformalarning didaktik ta'minotni takomillashtirishdagi o'rni va samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot Qoraqalpog'iston davlat universiteti, Namangan davlat universiteti va Farg'ona davlat universitetlarida tarix yo'nalishidagi talabalar va o'qituvchilar o'rtasida olib borilgan so'rovnoma va kuzatish natijalariga asoslangan. Maqolada talabalarning onlayn platformalardan foydalanish tajribalari, ularning interaktiv elementlardan qoniqish darajasi, texnik muammolar va o'quv materiallarining sifati o'rganilgan. Shuningdek, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish bo'yicha texnologik infratuzilmani rivojlantirish, o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish va milliy platformalarni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan. Ushbu maqola tarix fanini zamonaviy raqamli vositalar orqali o'qitish jarayonida duch kelinayotgan muammolarni bartaraf etishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli ta'lim muhiti, tarix ta'limi, onlayn platformalar, didaktik ta'minot, interaktiv o'quv materiallar, samaradorlik, texnologik infratuzilma.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ В УЛУЧШЕНИИ ДИДАКТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ

Аннотация В статье рассматривается роль и эффективность онлайн-платформ в улучшении дидактического обеспечения преподавания истории в условиях цифровой образовательной среды. Исследование основано на результатах опросов и наблюдений, проведённых среди студентов и преподавателей исторических направлений Каракалпакского государственного университета, Наманганского государственного университета и Ферганского государственного университета. Анализируются опыт использования онлайн-платформ, степень удовлетворённости

интерактивными элементами, возникающие технические проблемы и качество учебных материалов. В статье также даются практические рекомендации по повышению эффективности образовательного процесса, включая развитие технологической инфраструктуры, повышение цифровой грамотности преподавателей и совершенствование национальных платформ. Данное исследование направлено на решение проблем, возникающих при обучении истории с использованием современных цифровых инструментов.

Ключевые слова: Цифровая образовательная среда, преподавание истории, онлайн-платформы, дидактическое обеспечение, интерактивные учебные материалы, эффективность, технологическая инфраструктура.

EFFECTIVENESS OF ONLINE PLATFORMS IN IMPROVING THE DIDACTIC SUPPORT OF HISTORY EDUCATION IN A DIGITAL LEARNING ENVIRONMENT

Abstract This article examines the role and effectiveness of online platforms in enhancing the didactic support of history education within a digital learning environment. The research is based on surveys and observations conducted among students and teachers of history programs at Karakalpak State University, Namangan State University, and Fergana State University. The study analyzes experiences with online platforms, satisfaction with interactive elements, technical issues encountered, and the quality of learning materials. It also offers practical recommendations for improving educational outcomes, including the development of technological infrastructure, increasing teachers' digital literacy, and optimizing national platforms. This research aims to address challenges in teaching history through modern digital tools and improve the integration of these technologies into educational processes.

Keywords: Digital learning environment, history education, online platforms, didactic support, interactive learning materials, effectiveness, technological infrastructure.

Kirish

Hozirgi zamon ta'lim tizimi raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi bilan mutlaqo yangi bosqichga kirib bormoqda. Raqamli ta'lim muhiti o'quv jarayonining innovatsion usullarini joriy etish va talabalarning o'zlashtirish darajasini oshirish uchun qulay imkoniyatlarni taqdim etmoqda. Ayniqsa, tarix ta'limida raqamli platformalar va vositalardan foydalanish bilimlarni interaktiv shaklda o'zlashtirish, ma'lumotlarni tahlil qilish va tarixiy jarayonlarni ko'rgazmali tarzda tushuntirishda samarali vositaga aylangan.

Bugungi kunda, O'zbekiston ta'lim tizimida ham raqamli texnologiyalarni qo'llash bo'yicha qator islohotlar olib borilmoqda[1]. Xususan, onlayn platformalardan foydalanish orqali dars jarayonlarini optimallashtirish, o'quv materiallarini diversifikatsiya qilish va

didaktik ta'minotni takomillashtirish imkoniyatlari kengaymoqda. Shu bois, tarix ta'limida onlayn platformalarning samaradorligini tahlil qilish va ularni didaktik jarayon bilan integratsiyalash bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Jahon olimlaridan Mishra va Panda (2020) o'z maqolalarida onlayn o'qitish va o'rganishning nazariy asoslarini yoritib, quyidagi muhim fikrlarni ilgari surishadi: "Onlayn platformalar ta'limda o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashuvchan yondashuvni ta'minlash imkonini beradi. Shuningdek, ular pedagoglarga turli xil didaktik strategiyalarni integratsiya qilish va darslarni interaktiv tarzda tashkil etish imkoniyatini beradi." [3]

Siemens (2005) tomonidan taklif etilgan Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age maqolasida zamonaviy ta'limning o'ziga xos xususiyatlari va raqamli texnologiyalarning o'quv jarayonlariga ta'siri yoritilgan. Siemensning asosiy fikrlaridan biri shundan iborat: "Bilim endilikda faqat inson ongida emas, balki tashqi muhitda, ya'ni raqamli tarmoqlar va onlayn platformalarda ham mavjud bo'lib, bu bilimni yaratish va ulashishning yangi shakllarini keltirib chiqarmoqda." [4]

Tadqiqotning maqsadi — raqamli ta'lim muhiti sharoitida tarix ta'limining didaktik ta'minotini takomillashtirish uchun onlayn platformalardan foydalanish samaradorligini o'rganishdir.

Tadqiqotning vazifalari:

1. Tarix ta'limida onlayn platformalarning qo'llanilish amaliyotini o'rganish.
2. Onlayn platformalarning didaktik imkoniyatlarini tahlil qilish.
3. Tarix darslarining samaradorligini oshirish uchun mos strategiyalar va tavsiyalar ishlab chiqish.

Shu jihatdan, ushbu tadqiqot raqamli ta'lim muhitidagi tarix ta'limi jarayonlarini rivojlantirishga hissa qo'shish maqsadida o'tkaziladi. Mazkur maqolada onlayn platformalarning ta'lim samaradorligiga ta'siri, ularning o'quvchilarning bilim olish faoliyatiga qo'shgan hissasi va o'qituvchilarning pedagogik faoliyatini takomillashtirishdagi roli ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Tadqiqot obyekti. Mazkur tadqiqotda Qoraqalpog'iston davlat universiteti, Namangan davlat universiteti, va Farg'ona davlat universitetining tarix yo'nalishi talabalari tadqiqot obyekti sifatida tanlangan. Ushbu universitetlarning tanlanishiga sabab, ularning hududiy jihatdan turli viloyatlarda joylashgani va ta'lim jarayonida raqamli platformalardan foydalanish tajribasi bo'yicha o'ziga xos xususiyatlarga ega ekanligidir.

Tadqiqot metodi

Mazkur tadqiqotda tarix ta'limida onlayn platformalarning samaradorligini aniqlash va ularning didaktik ta'minotni takomillashtirishdagi ahamiyatini baholash uchun quyidagi metodlardan foydalanilgan:

1. So'rovnoma (anketirovka) metodi

Talabalar va o‘qituvchilardan onlayn platformalardan foydalanish tajribasi, ularning qulaylik darajasi, samaradorligi va qiyinchiliklari haqida ma’lumot olish uchun maxsus ishlab chiqilgan so‘rovnoma o‘tkazildi.

Ishtirokchilar: Qoraqalpog‘iston davlat universiteti, Namangan davlat universiteti va Farg‘ona davlat universitetining tarix yo‘nalishida tahsil olayotgan 2-4-kurs talabalari va ushbu sohada dars berayotgan pedagoglar.

Maqsad: Raqamli platformalarning talabalar bilimini oshirishga va o‘qituvchilarning dars jarayonini tashkil etishga ta’sirini baholash.

2. Kuzatish (observatsiya) metodi

Tarix fanidan darslar davomida onlayn platformalardan (Moodle, Google Classroom, Zoom, Quizlet va boshqalar) foydalanish jarayonlari kuzatildi.

Kuzatilgan jihatlar:

Talabalar va o‘qituvchilarning onlayn platformalar bilan ishlash ko‘nikmalari.

Platformalardan foydalangan holda o‘quv materiallarini o‘zlashtirish tezligi va darajasi.

Raqamli vositalar yordamida tashkil etilgan muhokama va topshiriqlar sifati.

So‘rovnoma (anketirovka) metodi uchun Qoraqalpog‘iston davlat universiteti, Namangan davlat universiteti, va Farg‘ona davlat universitetining tarix yo‘nalishi talabalaridan 428ta talaba o‘rtasida quyidagi savol-javoblar asosida olib borildi.

1. Umumiy ma’lumotlar:

Ismingiz (ixtiyoriy):

Yosh:

Universitet:

- Qoraqalpog‘iston davlat universiteti
- Namangan davlat universiteti
- Farg‘ona davlat universiteti

Kursingiz:

- 2-kurs
- 3-kurs
- 4-kurs

Onlayn platformalardan foydalanish tajribangiz:

- 1 yil yoki kamroq
- 1-3 yil
- 3 yil yoki ko‘proq

2. Asosiy savollar:

2.1. Onlayn platformalardan foydalanish bo‘yicha savollar:

Siz tarix darslarida qanday onlayn platformalardan foydalanasiz? (Bir nechta javob tanlash mumkin):

- Moodle
- Google Classroom
- Zoom
- Quizlet
- Edmodo
- Boshqalar (ko‘rsating):
- Ushbu platformalardan foydalanish osonmi? (10 ballik tizimda baholang):
 - Juda qiyin (1) – Juda oson (10)

Onlayn platformalarda taqdim etilgan materiallar (video, matn, testlar) sizning bilimlaringizni oshirishga qanchalik yordam beradi?

- Umuman yordam bermaydi
- Qisman yordam beradi
- To‘liq yordam beradi

Platformalardagi interaktiv faoliyatlar (forumlar, chatlar, guruh muhokamalari) sizning darsga qiziqishingizni oshiradimi?

- Ha
- Yo‘q
- Ba’zida

2.2. Onlayn platformalar samaradorligini baholash:

An’anaviy darslarga nisbatan onlayn platformalarda o‘qitish samaradorligini qanday baholaysiz?

- Ancha past
- O‘xshash
- Ancha yuqori
- Onlayn darslarda qaysi jihatlarni samarali deb hisoblaysiz? (Bir nechta javob tanlash mumkin):
 - Vizual materiallar (xaritalar, diagrammalar)
 - Audio va video materiallar
 - Testlar va topshiriqlarni bajarish
 - Interaktiv muhokamalar
 - Boshqalar (ko‘rsating):
 - Onlayn darslarda duch kelgan muammolaringizni belgilang:
 - Internet tezligi past
 - Platformaning murakkabligi
 - Materiallarning sifati
 - O‘qituvchining yetarli darajada yordam bermasligi

- Boshqalar (ko‘rsating):

2.3. Platformalarning rivojlantirilishi uchun takliflar:

Sizningcha, tarix darslari uchun onlayn platformalarda qanday funksiyalar bo‘lishi kerak?

- Yangi interaktiv elementlar (masalan, tarixiy o‘yinlar)
- Talabalar bilan jonli muloqot vositalari
- Ko‘proq tarixiy xaritalar va diagrammalar
- O‘quv materiallarining batafsil tushuntirishlari
- Boshqalar (ko‘rsating):
- Tarix fanidan raqamli vositalarni yanada samarali qilish uchun qanday takliflaringiz bor?

- Javobni qisqacha yozing:

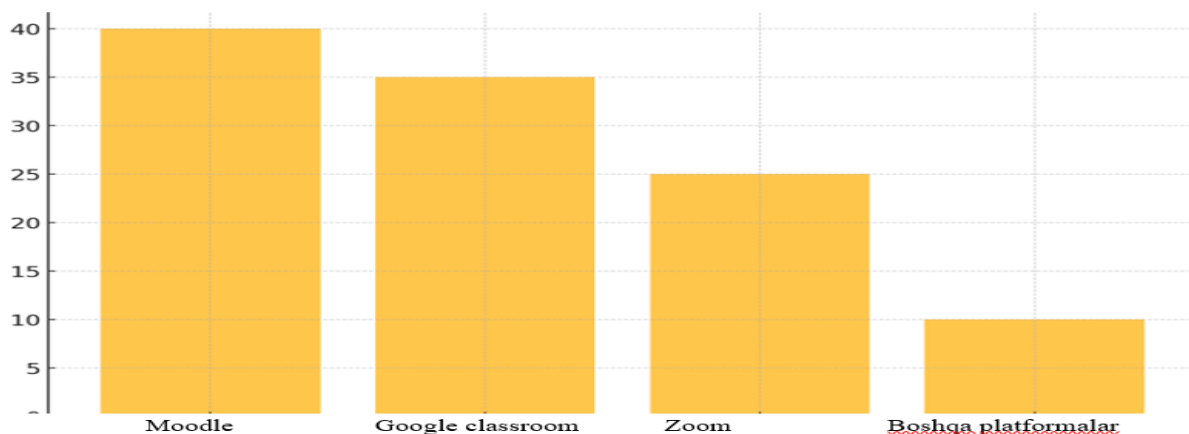
2.4. Yakuniy baholash:

Siz onlayn platformalarning tarix ta’limiga qo‘shayotgan hissasini umumiy baholashda qanday baholar edingiz? (10 ballik tizimda):

Juda past (1) – Juda yuqori (10)

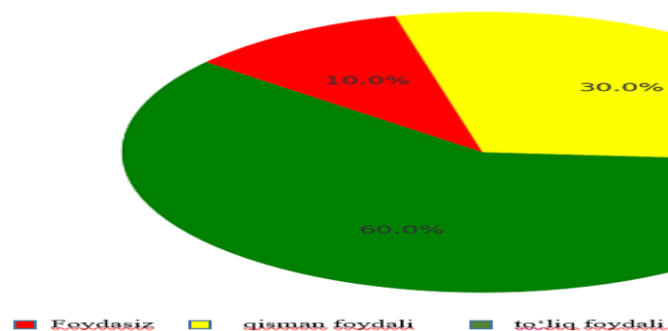
Tahlil va natijalar

Ushbu so‘rovnoma natijalari asosida uchta universitetdagi 428 nafar talabalar o‘rtasida onlayn platformalarning tarix ta’limida qo‘llanilishi tahlil qilindi. Quyida har bir yo‘nalish bo‘yicha natijalar keltirilgan:

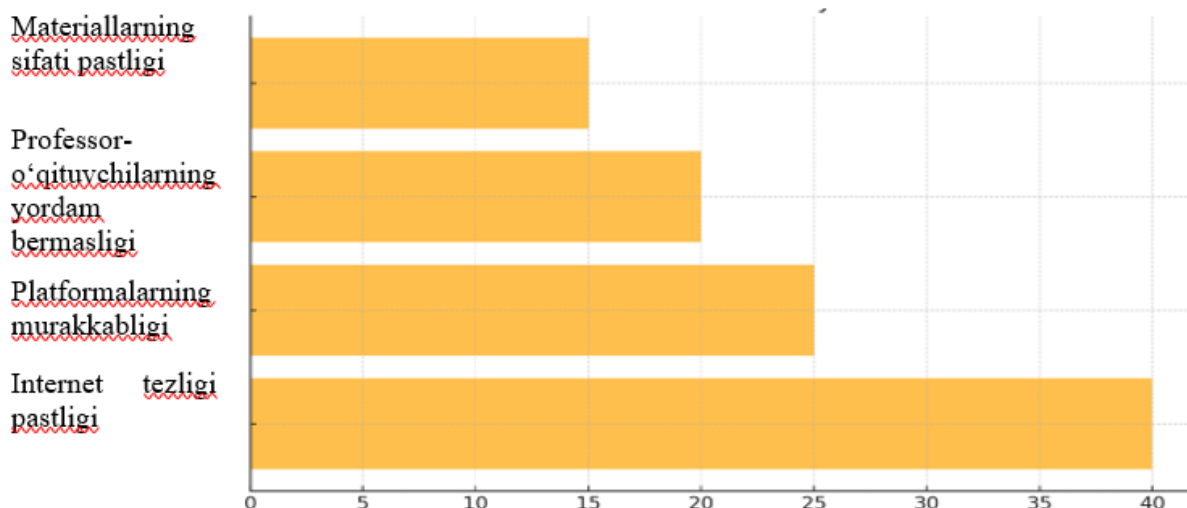
1-rasm. Platformalardan foydalanish tahlili

- Talabalar orasida **Moodle (40%)** eng ko‘p foydalanilgan platforma bo‘lib, undan keyin **Google Classroom (35%)** va **Zoom (25%)** o‘rin olgan. Bu shuni ko‘rsatadiki, Moodle va Google Classroom kabi platformalar ko‘proq o‘quv jarayoniga integratsiya qilingan.
- **10% talaba** boshqa platformalar (masalan, Ziyonet yoki Edmodo) ishlatishini bildirgan, bu esa mahalliy platformalarning talablarga to‘liq mos kelmasligi yoki keng qo‘llanilmasligini ko‘rsatadi.

2-rasm. Platformalarning samaradorligi va foydaliligi

- Talabalarning **60%** onlayn platformalar tarix fanini o‘rganishda **to‘liq foydali** deb hisoblashgan, bu esa ushbu platformalar bilimni o‘zlashtirishda sezilarli yordam berishini ko‘rsatadi.
- 30% talaba** platformalarni **qisman foydali** deb hisoblasa, **10% talaba** ularni umuman foydasiz deb baholagan. Bu shuni anglatadiki, ba’zi talabalar uchun raqamli vositalar samarador emas, bu esa o‘qitish uslublarini qayta ko‘rib chiqishni talab qiladi.

3-rasm. Talabalar tomonidan takidlangan muammolar

- Internet tezligi pastligi** asosiy muammo bo‘lib, talabalarning **40%** bundan shikoyat qilishgan. Bu masala ayniqsa, Qoraqalpog‘iston davlat universitetidagi talabalar uchun dolzarb bo‘lishi mumkin.
- 25% talaba** platformaning texnik murakkabligidan shikoyat qilgan, bu o‘qituvchilar va talabalar uchun qo‘shimcha treninglar o‘tkazish zarurligini ko‘rsatadi.
- 20% talaba** o‘qituvchilarning platformada yetarli yordam bera olmasligini muammo sifatida ko‘rsatgan.
- 15% talaba** materiallarning sifati pastligini ta’kidlashgan.

Xulosa

Raqamli ta'lim muhiti zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanib, ta'lim jarayonini yanada samarali, qulay va interaktiv qilish imkonini bermogda. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tarix ta'limida onlayn platformalaridan foydalanish bilimlarni ko'rgazmali va mantiqiy asosda o'zlashtirishga yordam beradi. Moodle, Google Classroom va Zoom kabi platformalar eng ko'p ishlatilgani, ularning ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiya qilinganidan dalolat beradi[2].

So'rovnoma natijalariga ko'ra, talabalar onlayn platformalarni samarali deb baholashgan bo'lsa-da, ayrim muammolar ta'lim jarayonining to'laqonli amalga oshirilishiga to'sqinlik qilmoqda. Asosiy muammolar sifatida internet tezligi pastligi, texnik murakkablik va o'quv materiallarining yetarlicha interaktiv emasligi qayd etildi. Bu masalalar talaba va o'qituvchilarning raqamli savodxonlik darajasini oshirish va texnologik infratuzilmani rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, tarix ta'limida onlayn platformalarning ta'lim samaradorligini oshirish uchun vizual materiallar, interaktiv xaritalar va tarixiy o'yin elementlarining ko'proq kiritilishi talab etiladi. Milliy platformalarning imkoniyatlarini kengaytirish va ularni mahalliy ehtiyojlarga moslashtirish ta'lim jarayonining sifatini sezilarli darajada yaxshilashga yordam beradi.

Umuman olganda, raqamli ta'lim muhiti va onlayn platformalardan oqilona foydalanish tarix fanini o'rganish jarayonini zamonaviy va qiziqarli qilish bilan birga, talabalar bilim darajasini oshirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Tavsiya etilgan chora-tadbirlar amalga oshirilganda, tarix ta'limi samaradorligini yangi bosqichga ko'tarish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "Raqamli iqtisodiyot va raqamli ta'limni rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori.
2. Alexandrova, T. V. "Цифровая образовательная среда: возможности и вызовы." *Образование и наука*, 21(10), 50-70.2019.
3. Mishra, S., & Panda, S. "Online Learning and Teaching: A Theoretical Perspective." *Education and Information Technologies*, 25(3), 501-525.2020.
4. Siemens, G. "Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age." *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3-10. 2005.